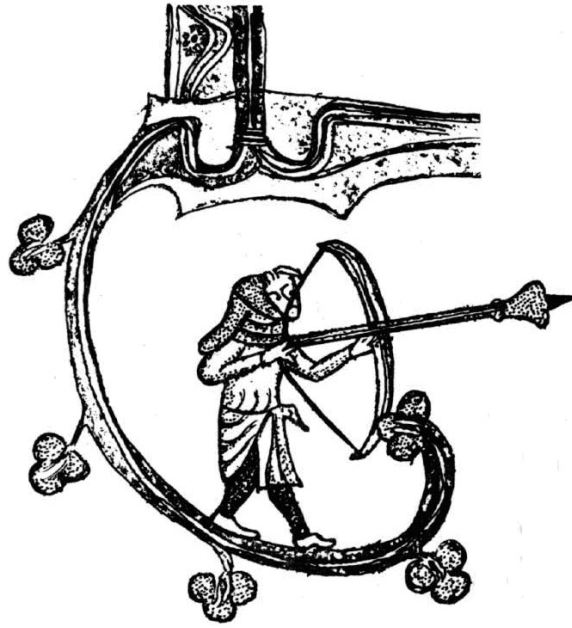


ΒΥΣΣΑΕ

ΓΛΩΣΣΑΙ



III / 2006

Glossa-info III – 2006

Glossa ry. on 1996 perustettu keskiajan opinto- ja tutkimusyhdistys. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää keskiajantutkimuksen piirissä toimivien tutkijoiden ja opiskelijoiden yhteisiä etuja, lisätä itäisen ja läntisen Euroopan keskiaikaisen kulttuurintutkimuksen yhteistyötä, välittää keskiaikatietoisuutta yli tieteiden rajojen sekä kehittää alan tutkimusta ja opetusta Suomessa. Glossa järjestää esitelmä- ja seminaaritilaisuuksia, retkiä sekä antaa lausuntoja toimialaansa liittyvissä kysymyksissä. Toimimme aktiivisessa yhteistyössä mm. Historiallisen yhdistyksen ja Bysantin tutkimuksen seuran kanssa. Tällä hetkellä jäseninä on yli 100 tutkijaa ja opiskelijaa keskiajantutkimuksen eri aloilta.

Uusia jäseniä pyydetään ottamaan yhteyttä yhdistyksen sihteeriin Ossi Kokkoseen
ossi.kokkonen@helsinki.fi

Yhdistyksen jäsenmaksu:

Jäsenmaksu 10 e
Perustutkinto-opiskelijat 8 e
Perhemaksu 13 e
Tilinumero: Nordea 200118 – 182589

Lisäksi tiedotamme toiminnastamme sähköpostilistallamme **glossa-list@helsinki.fi**, jolle voit liittyä lähettämällä viestin “subscribe glossa-list” osoitteeseen majordomo@helsinki.fi.
Hallituksen tavoitat osoitteesta: glossa-ry@helsinki.fi

Glossan kotisivu: www.helsinki.fi/historia/glossa/glossa.html

Glossae 1 – 2006

Glossae-lehden julkaisee Keskiajatutkimuksen seura Glossa ry. Lehti ilmestyy neljästi vuodessa. Materiaali seuraavaa numeroa varten pyydetään lähettämään viim. 15.11.2006 Tuija Ainoselle,
tuija.ainonen@chass.utoronto.ca.

Perustettu vuonna 1998, 9. vuosikerta.
Toimitus ja taitto: Tuija Ainonen
Määrä: 200 kpl
Helsinki, Yliopistopaino 2006
ISSN 1455-9153

Päätoimittajan pöydältä

Tässä lehdessä kertaamme kesän 2006 konferensseja, muistelemme ruokakokemuksia ja kurkistamme saagojen saloihin. Rohkaisen yhä kaikkia lukijoitamme ottamaan aktiivisesti osaa lehtemme tekoon: ilmoittakaa tulevista tapahtumista, esitelkää tutkimustanne, arvioikaa lukemianne kirjoja. Voitte myös esittää sisällöllisiä toivomuksia: kertokaa mihin suuntaan haluaisitte nähdä lehtemme kulkevan.

Tuija Ainonen, Glossaen päätoimittaja

Puheenjohtajan terveiset

Hyvää syksyn alkua!

Tätä kirjoittaessani syksy lähestyy ja sen mukana Jyväskylän monipuolinen Dies medievales - olettehan jo ilmoittautuneet?

Syksyn tummetessa on aina vuorossa myös uuden hallituksen valinta. Yhdistyksen tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että hallitukseen saadaan säännöllisin väliajoin uusia jäseniä, jotka voivat aikanaan ottaa yhdistyksen pyöritettäväkseen. Tänä syksynä myös nettijulkaisu Mirator etsii uutta päätoimittajaa ja muutenkin lisää väkeä toimituskuntaansa. Verkkomaailmasta, tapahtumien järjestämisestä, Glossae-utisten kirjoittamisesta ja muuten vaan yhdistystoiminnasta kiinnostuneet uudet kasvot ovat tervetulleita, ottakaa ihmeessä yhteyttä sähköpostitse tai tulkaa juttelemaan vaikkapa Dieksessä.

Ja muistattehan, että ajantasaista tietoa Glossan toiminnasta saatte myös sähköpostilistalta, jolle voit liittyä lähettämällä viestin "subscribe glossa-list" osoitteeseen majordomo@helsinki.fi.

Hösthälsningar!

Nu är det höst igen och jag hoppas att alla har kommit ihåg att anmäla sig till Dies medievales. Det är också dags att fundera på Glossas framtid - en ny styrelse ska utses, och Mirator söker efter en ny huvudredaktör samt nya redaktörer. Vill Du arbeta för en ljus framtid så anmäl Dig gärna till Glossas styrelse eller till någon av våra arbetsgrupp! Skriv gärna e-post eller kom och hälsa på oss i Dies Medievales!

Mera information får Du också via glossa-list@helsinki.fi. För att utnyttja listan, skicka ett e-brev "subscribe glossa-list" till majordomo@helsinki.fi.

Tapaamisiin,
Vi ses,

Anu Lahtinen
Puheenjohtaja 2006 / Ordförande 2006

ARTIKKELI:

A Medieval Poet's Charge; the example of Gunnlaug's Saga

Eugenia Mavrommati, independent scholar, Athens

The oldest surviving Icelandic literature is poetry. The notable Sagas are among those lyric verse compositions. Having their roots in poems composed before the settlement of Iceland, either in Scandinavia or in under Scandinavian occupation lands elsewhere, they are considered by many scholars, the crown of Icelandic literature.

The Sagas are usually about heroes supposed to have lived in Iceland in the tenth and eleventh century. Historicity and fiction are simultaneously adopted and in a most pleasant way blended. They are vivid, dense in context, with an easily absorbed storytelling, flexible between an enjoyable narrative prose and tearfully sentimental verses, with no ambition to expose complex meanings. The style is plain, with adjectives used frugally and with emphasis on the dialogue. They are abounding in paradox and irony. The subject-matters vary from love and hatred, to family vendetta and vengeance, from loyalty and friendship to quarrels between opponents. Yet the poet also adopts a sort of understanding about human weakness and the tragic destiny of man. What is important is that heroism is highly praised, but moderation is even more.

"The Story of Gunnlaug the Worm-tongue", refers to the adventures of the brave aforementioned person, a man of meritorious exploits and distinguished chivalry, valor and mastery in combat and verses. The poet in the case of this Saga, as it is the case for the rest of the Saga poets, wants to glorify the hero but at the same time, he tries to show the decline of his era, confronting the heroic personalities' honest and glorious actions with the established legal and social environment. And that is the most interesting in this family of poems; the way the poet confronts the social issues.

Everything must be exposed from the beginning and everything must be immediately, facilely absorbed by the public. The qualities of the hero are exposed from the introduction, with the help of epithets or nick names easily understood by the audience. These introduce us to the character's skills and qualities. So Gunnlaug is "Snake-tongued" or "worm-tongue", or "It is told of Gunnlaug that he was quick of growth in his early youth, big, and strong;" (chapter IV).

The lady has her indubitable qualities too. She is idealized. Helga is always known, referred as "Helga the Fair", "the fairest woman of Iceland" (Chapter IV). The "chiseling" of the characters of the poem and their portrayal, is made in an forthright and clear way. The poet has as aim to make their role easily captured, understood by its audience, because each character is a model as well as a vehicle; with their help, he is going to convey his messages.

In addition, genealogy (CHAPTER I, *Of Thorstein Egilson and his Kin*), omens and prophecies, help the undeviating exposure of the facts that leads the audience to the heart of the matter; it is a dream, recited at the beginning, that unveils the most important moments of the story that is about to be told.

"Then the Eastman asked him what he had dreamt, as he had such an ill time of it in his sleep.

...

Thorstein said, "If I tell thee the dream, then shalt thou unriddle it to me" (Chapter II)

There is this logic of success in other places outside the hero's country. The poet wants to indicate that he is well-known for his bravery outside the restraint borders. So, "*Gunnlaug shall go abroad and shape himself to the ways of good men*" (chapter VI). And so, he goes seafaring, courageous as he is and as a real chivalrous man must do.

The mocking, cynical, satirical force is hidden inside the poet's verses and narration. It is a calm, stoic approach; a satire that indicates and afterwards disgrace with words and actions. The stimuli is the displacement in the social hierarchy. The poet does not want to simply exhibit a story within the status-quo of the time. On the contrary, he undermines the social structures. The aim is to give strength to the lower classes. The stressful dysfunction is there, in front of them, during the era of the Sturlungs.[1]

Like the troubadours in England and France and elsewhere in continental Europe, who sing the praises of new values, that is to say promoting equality, contempt of class distinction, through the theme of courtly love, in the same way for the Saga poet, love is used as an allegory. Irony is the medium through which he tries to injure the image of the strong ones. For example, the poor one courts and seduces a woman before her marriage with a man of socio-economic power. He, the brave hero, is the one that gain her heart and their love makes the husband suffer disgrace. His place in society is disintegrated by this form of "corruption", since the woman's heart belongs always to another man; what is even worst, it belongs, ironically, to the poor. The family plans, for a good marriage, are ruined. Helga was vowed to Gunnlaug, who had learned how to woo a woman and seeking intimacy. However, he had to fare abroad. Raven came home to Iceland, and asked for Helga to become his wife. He gets share of her company, but she is hard on him, even before their wedding. For her love, Raven and Gunnlaug found each other on a place where two rivers meet; Gleipni's meads, they call it (Chapter XVI). Raven's kinsmen Grim and Olaf, go against Gunnlaug. He, the fearless hero, wins, practically unwounded. Gunnlaug, is one against two men; he is brave but the battle is unfair from Raven's part. This glorifies, even more the first who is the lawful, just in his behaviour, the way a good man must be. He beats them and he suffers from no wound at all. Throd Kolbeinson's song praises Gunnlaug:

"This proves Throd Kolbeinson in a song that he made on Gunnlaug the Worm-tongue:----

"Grim and Olaf, great-hearts

In Gondul's din, with thin sword

First did Gunnlaug fell there

Ere at Raven fared he;

Bold, with blood be-drifted

Bane of three the thane was;

War-lord of the wave-horse

Wrought for men folks' slaughter." (Chapter XVI)

Raven stands in the antipode of Gunnlaug. The protagonist has an antagonist, a person of questionable ethics and bravery. Raven and Gunnlaug, the two protagonists fight together. When they say that they should fight no more, Raven evilly betrays Gunnlaug's will to solve the disagreement peacefully and he attacks him unpredictably on the head with his sword. Gunnlaug has a mighty great wound but he survives for a while. They continue battling. Gunnlaug, even ensanguined, manage to kill Raven. The earl's guards –that honoured him so much, come down and found Gunnlaug and bound his wound. They get him on his horse and bring him with them. There he lay three nights, he is visited by the priest and he dies thereafter.

At the end of the armed duel, Gunnlaug is the merciful, moderate man that tries to give a peaceful solution, the way an honourable man must do. Despite the armed duels, the real confrontation reaches the turning point with verses and words. It is mostly a verbal rivalry. The bravest is the best in words, important quality for the ethics of the time. Raven is introduced in *Chapter IX*, with a verbal fight, where Raven was humiliated in front of the Swedish King. The hero exposes the incompleteness of his antagonist, for despite the fact that he is a better man according to the conventional standards of his era, he is the one that loses. So, Gunnlaug is brave, Herculean; moreover he is caustic, sharp while he speaks. *"It is told of Gunnlaug that...his whole mind was very masterful; eager was he from his youth up, and in all wise unsparing and hardy; he was a great skald, but somewhat bitter in his rhyming, and therefore was he called Gunnlaug Worm-tongue."* (Chapter IV)

This retelling of a hero's deeds among those living is something that we meet across medieval Europe and the Byzantine States as well at this period of time. It constitutes an exemplary model: a man that served society and whose personal glory leads to immortality. Through the subjective, yet authentic world of a poem, through historical events and biographical elements, through simple, ironic, even rough in expression, however deep and sensitive verses, the medieval poet's charge is to turn the audience's attention towards social issues, ethics and principals of the time, to encourage them to support actions that lead to justice, equality and freedom. In a way, he is much more interested to give emphasis to his role as an active member of society and as a moralist; his political and civic duty is far more important to him, than his purpose to serve his art as an adept master of it. He does not care only for the defects and the beauties of his works, but he chooses to be an educator of public opinion and somehow a propagator of the highest ideals. He condemns society by laws of poetic beauty.

Eugenia Mavrommati, was born in Athens, Greece. She studied Medieval and Byzantine Archaeology at the university of Paris I- Pantheon-Sorbonne, where she received her Licence and her Maitrise. Her postgraduate research integrated the study of the imperial Costume at the Paleologean Era (1261-1453): An iconographical research (Manuscript Illuminations, Chrysobulles, Typicon, Mural Paintings, Numismatics, Minor Arts). She also studied Journalism, International Relations- Peace Studies (personal research on Southeast Asia, Australia), Performing Arts and she speaks English, French, Swedish, Italian, Spanish, Russian, Greek and German. She is interested in literature, mythography and writing.

Bibliography

Books:

- Jesse L. Byock, Medieval Iceland: Society, Sagas and Power, Publisher: Univ of California Pr - Published Date: 03/01/1990 - Paperback
- George Tobias Flom, Scandinavian Influence on Southern Lowland Scotch, Columbia University Press, AMS inc. New York, 1966

Articles

- The Complete text of Gunnlaug's Saga translated, The Northvegr Foundation, The Journal of Northern European Studies © 2004-2005 Northvegr Foundation

<http://www.northvegr.org/main.php>

Encyclopedias:

- Encyclopedia Britannica on line
<http://www.britannica.com/ebi/article-202322>
- Encyclopedia Encarta 98

Internet

- Icelandic Literature, Soc.culture.nordic FAQ Copyright 1994-2001 by [Antti Lahelma](#). The page was last updated February the 22nd in the year of 2001.
<http://www.lysator.liu.se/nordic/scn/faq55.html>

[1] Iceland was under the archbishopric of Nidaros (now Trondheim), Norway, and King Hækon IV of Norway, aided by the internal squabbles of Icelandic politicians, ruthlessly exploited the situation. In 1262-1264 his ambition was fulfilled when Icelanders recognized him as their king. Foreign domination brought with it a long decline of Icelandic fortunes. This was especially true after the country, along with Norway, passed to the Danish crown in 1380. As Denmark sought to expand its shipping and commerce, it did not want the lucrative Icelandic trade to flow to England or Germany, the two countries that had the greatest interest in the island. Gradually, the Danish managed to reduce the trading activities of these nations in Iceland, and by the middle of the 16th century they had virtually ceased. (Contributed By: Hallberg Hallmundsson, Encyclopedia Encarta)

Keskiaika keskellämme, viimeaikaisia uutisotsikoita

Porvoon tuomiokirkon yläosa tuhoutui tulipalossa

Porvoon keskiajalta peräisin olevan tuomiokirkon yläosa tuhoutui kokonaan tulipalossa maanantaina aamuyöllä. Kirkon julkisivua hallitsevista yläosista jäi pystyyn vain seinien mustuneet päätykolmiot. Pelastusviranomaiset arvioivat aamulla, että kirkon välikattona toimiva, 30-senttinen tiilinen holvirakenne on säilynyt ehjänä. Kirkon sisärakenteille koitui lähinnä savuvahinkoja, mutta vettä kirkkosaliin ei juuri valunut. Palokunta evakuoii palon aikana kirkon sisältä arvoesineistöä. Palokunnan ensimmäisiin tehtäviin kuului kirkon viereisen kellotapulin ja viereisen puukaupunginosan suojeleminen, sillä palon leviämisen riski oli suuri. Paloa sammuttamassa oli 21 yksikköä ja noin 80 palomiestä. Ensisammutuksen jälkeen palomiehet pääsivät katsomaan kirkon sisätiloja. ”Kirkkosalin kattokruunut ovat tippuneet alas, mutta muuten sali näyttää säilyneen melko hyvin”, totesi päivystävä palomestari Jorma Kuikka. Myös lähialueiden puutalot olivat vaarassa, koska tuuli kuljetti isoja palavia rakenteita satojen metrien päähän palopaikasta.

Raaseporin linnan ympäristöä raivataan

Museovirasto hoitaa tänä vuonna Raaseporin linnan maisemaa. Hoidon tavoitteena on parantaa linnan muurien säilymistä, avata maisemaa ja näkymiä sekä edistää perinnebiotooppien kasvillisuuslajien säilymistä. Hoitotyön toteuttavat Museoviraston arkeologian osaston muinaisjäännösten hoitoyksikkö sekä Yrkeshögskolan Sydvästin ja Uudenmaan luonnonsuojelupiiri ry:n ”Työllistävää maisemanhoitoa Länsi-Uudellamaalla” -hanke.

Raaseporin linna sijaitsee korkealla pyöreällä kalliolla, jota aikanaan ympäröi meri joka puolelta. Kallion edustalla on pienempi kohouma, nk. Tallisaari, josta on käynti linnakalliolle siltaa pitkin. Vaikka meri on vetäytynyt linnan ympäristöstä ja Raaseporinjokikin vesiväylänä kaventunut, on linna ympäristöineen edelleen vaikuttava keskiajan vallanpitäjistä kertovat monumentti.

Raaseporin linna perustettiin 1300-luvun lopulla ja sitä rakennettiin vaihteittain sadan vuoden aikana. Nykyisellään nähtävissä oleva rakennuskokonaisuus on 1800- ja 1900-luvulla tehtyjen restaurointien tulosta. Restaurointien yhteydessä raivattiin myös kasvillisuutta sekä kaadettiin puita raunioista ja niiden ympäristöstä.

Nyt tehtävien hoitotöiden ensimmäisessä vaiheessa huhtikuun alkupuolella tehdään perusraivaus Tallisaaren alueella ja täydennysraivausta esilinnojen alueella. Lisäksi raivataan linnakallion ympäristöstä ja alarinteiltä vesakkoa ja nuorta puustoa. Jos lisäresursseja saadaan, toinen vaihe toteutetaan kesän aikana. Silloin hoidetaan arvokkaan kasvillisuuden alueita sekä tehdään kevyttä raivausta jokivarressa ja Slottsmalmenin alueella.

Taiteilijoiden ja tutkijoiden sosiaaliturvan parannuksia

Helsingin Sanomien mukaan sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä on valmisteilla lakiesitys, joka parantaisi huomattavasti apurahalla työskentelevien taiteilijoiden ja tutkijoiden sosiaaliturvaa. Esityksen mukaan ensi vuoden alusta lähtien maksettavista apurahoista alkaisi kertyä eläkettä. Nykyisin ainoastaan valtion viiden vuoden ja aikaisemmin myönnettyjen 15-vuoden apurahoista on kertynyt eläkettä. Esitys on tarkoitettu saadaan eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä, jotta laki saataisiin voimaan ensi vuoden alusta. Nykyinen järjestelmä on johtanut siihen, että esimerkiksi laajoja tutkimus- tai taideprojekteja tehneiden eläkkeet ovat jääneet huomattavasti pienemmiksi kuin samassa virassa koko ikänsä pysyneiden tutkijoiden tai taideaineiden opettajien.

Turusta löytyi keskiaikainen rahakätkö

Turun tuomiokirkon arkeologisilta kaivauksilta on löytynyt keskiaikainen kolikkokätkö. Tuomiokirkon ja Brahenpuiston väliseltä alueelta löytyi 15 kolikkoa, jotka on lyöty vuosien 1521-23 välillä. Turun maakuntamuseon pr-arkeologin Kirsi Majantien mukaan rahamäärä on aikanaan ollut kohtalaisen suuri. Kaivausalue on lähellä paikkaa, josta viime vuonna löytyi keskiaikainen katu. Rahojen löytöpaikalla on ollut kivirakennus, jonka tiililattian alta kolikot löytyivät. Kolikot ovat ns. hätärahoja, joita lyötiin rahapulan takia Kustaa Vaasan aikana. Rahat ovat hopean ja kuparin sekoitusta. Vastaavan aikakauden rahoja on löytynyt ennenkin, mutta ei näin useita yhdestä paikasta. Konservoinnin jälkeen kolikot pääsevät esille Turun maakuntamuseon tiloihin.

Vantaan Pyhän Laurin kirkon kaivaukset

Nelisen viikkoa kestäneiden kenttätutkimusten antia oli keskiaikaisen kiviaidan perustusten löytyminen. Sen sijainti ehdittiin tarkentaa kirkon pohjoispuolella, mutta sen sijainti alueen itä-, länsi- ja eteläpuolella jää myöhemmin tutkittavaksi. Vanhimmat löydetyt esineet ovat 1300- ja 1400-lukujen brakteatit, lisäksi esiin kaivettiin kaksi lasihelmeä, luinen parsinneula, meripihkainen piipunvarsi ja lukuisia kolikoita 1600-luvulta ja myöhemmiltä ajoilta. Kirkon pohjoispuolelta kaivettiin esille myös neljän vainajan jäänteet, jotka on haudattu paikalle 1600- ja 1800-lukujen välillä. Vantaan Pyhän Laurin kirkko on yksi harvoista Suomen keskiaikaisista kirkkoista, joiden aluetta ei ole vielä kaivettu, joten tähän asti tutkijoilla on ollut käytettävissä vain kirjallisia lähteitä. Se on pääkaupunkiseudun vanhin rakennus.

Weblog

Osoitteessa <http://www.medium-aevum.blogspot.com/> on avattu uusi suomenkielinen keskiaikaa ja keskiajan tutkimusta käsittelevä webloki. Esittelynsä mukaan webloki pyrkii olemaan "informatiivinen keskiaikaa sivuavien uutisten välittäjä".

Weblokin ensimmäiset viestit käsittelevät verkossa ilmestyneitä lähdejulkaisuja. Muita kiinnostuksen kohteita ovat mm. tutkimukseen liittyvä tietojenkäsittely sekä tutkijoita palvelevat arkistot ja kirjastot

Turun tuomiokirkon reliikit palautetaan Turkuun

Museovirasto on päättänyt, että Suomen kansallismuseossa säilytetyt Turun tuomiokirkon reliikit palautetaan Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän omistukseen ja vastuulle, säilytettäväksi Turun tuomiokirkkomuseon kokoelmissa. Myös Pyhän Henrikin katedraaliseurakunnalle deponoitu Pyhän Henrikin kyynärvarsireliikki pyydetään palauttamaan ja sekin luovutetaan edelleen Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymälle. Palautettaviin reliikkeihin kuuluu:

1. Pyhän Henrikin pääkallo ja yksi erillinen luunsiru. Pää kallosta puuttuu alaleuka.
2. Pyhän Birgitan kalotti.
3. Pääkallonmuotoiseksi muovailtu pyhäinjäännös, joka sisältää alaleuanluun P. Henrikin pääkallosta.
4. Piispa Hemmingin arkusta talteenotetut luut.
5. Pyhäinjäännöspussi piispa Hemmingin pyhimysarkusta sekä 12 pientä pyhäinjäännöstä, kaikki niitä varten tehdyssä matalassa puurasiassa.
6. Kaksi hammasta.
7. Pääkallonluita 8 kpl

HYK:istä Kansalliskirjasto

Tasavallan presidentti vahvisti 29.6.2006 yliopistolain muutoksen, jonka mukaan Helsingin yliopiston kirjaston nimi muuttuu Kansalliskirjastoksi. Kirjasto säilyy edelleen Helsingin yliopiston erillislaitoksena. Laki astui voimaan 1.8.2006.

Uutta antiikin tutkimusta Kansalliskirjastoon

Professori Heikki Solin lahjoitti 11.5.2006 Kansalliskirjastolle lähes sata antiikin tutkimusta käsittelevää teosta mm. Italiasta, Saksasta ja Vatikaanista. Professori Solin on pitkäjänteisesti kartuttanut kirjaston antiikin tutkimuksen kokoelmia toistuvilla lahjoituksillaan.

Kirjalahjoitus

Helsingin yliopisto saa merkittävän kirjalahjoituksen. Kreikkalainen Alexander S. Onassis -säätio lahjoittaa yliopistolle tieteellistä kirjastoa hyödyttävää, Bysantin ja uuden Kreikan historiaa, kulttuuria ja ajattelua käsittelevää kirjallisuutta. Lahjoitus annetaan Helsingin yliopiston historian laitokselle ja humanistisen tiedekunnan kirjastolle, johon perustetaan kokoelma Välimeren alueen historiaa, kulttuuria ja kieltä käsittelevistä kirjoista. Ensimmäinen 350 niteen lahjoituserä on jo saapunut.



Tieteessä tapahtuu

kansainväliset julkaisut:

Isoaho, Mari. *The image of Aleksandr Nevskiy in medieval Russia : warrior and saint.* (The northern world : North Europe and the Baltic c. 400-1700 AD : peoples, economies and cultures, v.21). Brill Academic Pubs. 2006. USD168.00

kansalliset julkaisut:

Tuula Hockman. *Kolmen polven perilliset, Ingeborg Aakentytär (Tott) ja hänen sukunsa (n. 1460-1507).* Bibliotheca Historica 104, n. 250 s. Ilmestyy syyskuussa 2006.

pro-gradu verkossa:

Karhusaari, Johannes. *Jumalan synnyttäjän kuva kirkossa. Jumalansynnyttäjän kuvat Ohridin Perivleptos -kirkon seinämaalauksissa vuodelta 1295.* (Ortodoksinen teologia/Käytännöllinen teologia, Ortodoksisen teologian laitos, Teologinen tiedekunta 2006, Joensuun yliopisto)

http://joypub.joensuu.fi/publications/masters_thesis/karhusaari_jumalan/

kursseja:

Syksyllä:

Old and new beliefs in medieval Scandinavia

Mon 10-12, U38 F 211, Hall, 4.9.-11.12.

<http://www.alarichall.org.uk/teaching/norsemythology.pdf>

Wenches, Widows, Wives and Witches: Women in Anglo-Saxon England

Fri 10-12, place to be announced, Alaric Hall, English Department course/Renvall Institute, begins 8 September.

<http://www.eng.helsinki.fi/studies/coursedescriptions.htm#hall>

Keväällä:

Scandinavia and the British Isles, 700-1200

Mon 10-12 Unioninkatu 38 F211, Alaric Hall, British and Irish Studies course, 15.1.-30.4.

Witch-crazes in Scotland and Europe

Tue 12-14, Main Building aud II, Alaric Hall, British and Irish Studies course, 16.1.-24.4.

Katso: <http://www.helsinki.fi/hum/renvall/eka/teaching/2006-07/bir07spring.html>.

Kirja-arvostelu:

Kort och koncist – behändigt för besökaren

Suomen kansallismuseo. Opaskirja. Red. Ritva Wäre, Liisa Erä-Esko, Hanna Forssell & Marjut Lamminen. Museovirasto 2006. ISBN 951-616-153-7. 64 s.

Finlands nationalmuseums nya guidebok för utställningen åstadkommer vid första anblicken sprittningar i själen på en medeltidsintresserad: S:t Martin på pärmen ger vida handen att medeltiden är i fokus i detta häfte. Ganska snart ser vi ändå att boken ger mer: hela den nuvarande basutställningen i ett kortfattat format – man kan se den som en resa i Finlands historia. Vi kan med glädje konstatera att medeltiden ses representerad på sex sidor, sju om man räknar med presentationen av silverskatten från Halikko från 1100-talet, som nu avslutar presentationen av den förhistoriska delen, vilken omfattar fyra sidor.

Den grafiska utformningen följer samma linje som övriga broschyrer utgivna av museet under årens lopp. Pärmen är praktiskt utformad med bottenkartorna tydligt återgivna, fast en del pilsymboler verkar smälta in mot bakgrunden här och där. Dispositionen i boken görs även tydlig med hjälp av olika kulörer för olika avdelningar i utställningen (skattkammaren, förhistorien osv.), och eftersom boken inte innehåller alltför digert med information är den lättläst och användbar – det går snabbt att bläddra fram till rätt sektion.

Medeltiden får såväl i själva utställningen som i guideboken representeras av bilder bordet från Teisko och kistan från Kaland (s.15). Hur mycket hinner man berätta på 15 rader? Komprimeringen är följande: man hinner presentera perioden i dess tidsmässiga avgränsning (ca 1100-1500-talet), räkna upp de medeltida städerna och de viktigaste borgarna. Perspektivet är därmed givet. ”Keskiajan arkielämään liittyyvää esineistöä on säilynyt vähän, pääosa säilyneistä on peräisin kirkoista” (s.15), är i stort sett hur man kan avhandla vardagen. I bildtexterna kan vi få fram ytterligare information, fastän även den måste vara så kortfattad som möjligt.

Av den kyrkliga konsten lyfts en interiörbild fram, där vi ser det sydöstra hörnet av utställningen där bl.a. glasmålningarna skymtar fram (s.16). Den kyrkliga konsten representeras i bildform här av Lundomästarens S:t Martin och den senmedeltida dopfunten från Vesilax (s.17). Den korta textsektionen på denna sida presentera dock en intressant synvinkel: vad utrymmet byggts för, att det finns över 800 bevarade medeltida helgonbilder eller altarskåp av trä i Finland och att dessa donerats eller köpts till samlingarna under 1800- och 1900-talet (s.17). Nästa uppslag (s.18-19) visar i sin helhet Maria/Barbara altarskåpet i hela sin färggranna skönhet. På sidan 20 får vi ytterligare se tre skatter ur utställningen: Maria/Anna-altarskåpet från Urdiala, Nådendalsnunnans altarklädesdekoration från Vittis och S:t Göran och draken från 1400-talet. Det enda som skär sig här är sidan 16, där vi ser en interiör av utställningen. På nedre delen av sidan har vi bara en svart ruta. Kanske vi kunde ha haft en kort text eller en liten bild även här?

Texten är kortfattad och kontextbetonad, medan bildtexterna är rikliga och mer informativa, små glimtar ur utställningen. För den intresserade finns egentligen mera information tillhanda i själva utställningen – av de specifika föremålen i sig själva och även i sin större kontext. Bildvalet är visuellt tilltalande, men måste även museologiskt sett ses som en yttring av redaktörernas-museiforskarnas syn på vad som är viktigt och minnesvärt i utställningen, någon sorts presentation av ”museets skatter”. Några interiörbilder finns även med, förutom foton av enskilda föremål. En del föremål visas i en intressantare form, dvs. i sina vitriner – vilket är betydelsefullt i ett museihistoriskt perspektiv. Det vore intressant att göra historiska jämförelser till tidigare guideböcker under museets 90-åriga historia. Något en historiker, med museologiska studier i bakfickan, ser här är guideboken som tidskapsel. Tidsbilden berikas även av all den information en besökare behöver idag: vilken spårvagn som tar en hit, telefonnummer m.m. Guideboken är en del av utställningen och även en del av dess historia. Man kunde anse att besökaren har en praktisk guide att bära med sig genom utställningen, men även att ha hemma i bokhyllan som ett minne från besöket. Vi väntar på översättningarna, åtminstone till svenska och engelska.

*Eva Ahl, Doktorand i historia vid Helsingfors universitet
Historiker och erfaren museiguide med studier i museologi i bakgrunden*



IDENTITEETTEJÄ ITÄMEREN ALUEELLA

Pohjoismaisen keskiajantutkimuksen keskuksen kesäkoulu Tallinnassa 4–13 elokuuta 2006

Ilkka Leskelä, Historian laitos, Helsingin yliopisto

Helsingistä nähtynä Tallinna on loistava paikka keskiajantutkijoiden kokoontumiselle. *Nordic Centre for Medieval Studies*in kesäkoulun otsikko oli tänä vuonna *Regional and European Identities in the Medieval Baltic Sea Region*, ja se onnistui keräämään Tallinnaan varsin edustavan joukon keskiajantutkijoita ja opiskelijoita.

Kurssille osallistuneiden opettajien ja opiskelijoiden suhde oli erinomainen: 17 opiskelijalla oli ohjaajinaan 15 opettajaa, joiden lisäksi luentoja ja seminaareja seurasi vielä pari Tallinnan yliopiston opettajaa ja Viron historiallisen museon työntekijää. Myös muutama Tallinnan yliopiston opiskelija otti osaa istuntoihin. Opettajia oli kaikista pohjoismaista sekä Suomesta ja Virosta, opiskelijoita lisäksi muista Baltian maista ja Venäjältä. Virolaiset, suomalaiset, tanskalaiset ja ruotsalaiset olivat vahvimmin edustettuna.

Kurssin varsinainen ohjelma koostui 10 luennoista ja viidestä seminaari-istunnosta, joissa käsiteltiin opiskelijoiden kurssia varten ennakkoon kirjoittamat työt. Luentojen aiheet keskittyivät lähinnä Baltian ja Suomen keskiaikaan sekä ristiretkiajan keskus-periferia asetelman tutkimukseen. Professori *Jüri Kivimäen* avausluento problematisoi aiheellisesti eurooppalaistumisen käsitteen ja esimerkiksi post-kolonialististen teorioiden yksioikoisen soveltamisen 1000–1200-luvun Itämerelle.

Muissa luennoissa ja useissa seminaaripapereissa pohdittiin mahdollisuuksia käsitellä eurooppalaistumista, kristillistymistä ja keskiaikaisia identiteettejä historian tutkimuksen ohella arkeologian ja folkloristiikan metodein. Myös keskiajan jälkivaikutus uuden ajan ja modernien identiteettien luojana oli voimakkaasti esillä. Kietoutuhan keskiaikaisen ”periferian” alueella tänään sijaitsevien Suomen ja Baltian maiden historiallinen itseymmärrys yhä edelleen keskiaikaan peilattuihin myytteihin.

Seminaari-istuntojen ilmapiiri oli mutkaton ja positiivinen. Kun osallistujat olivat lukeneet opiskelijoiden työt etukäteen, seminaareissa voitiin keskittyä varsinaiseen töiden käsittelyyn pelkän töiden esittelyn sijaan. Töiden aiheet ja laajuus vaihtelivat osteologiasta pyhimyslegendoihin ja verkostoista filologiaan, mutta temaattinen yhtenäisyys helpotti palautteen antamista. Historioitsijan näkökulmasta asetelma oli ihanteellinen ja kritiikki rakentavaa – kurssi antoi mietittävää sekä oman tutkimuksen että yleisen tutkimuskentän suhteen.

Arkeologeille ja taidehistorioitsijoille kurssin anti saattoi kuitenkin jäädä vajaaksi, koska opettajakuntaan ei ollut värvätty yhtään näiden alojen asiantuntijaa. Latvialaisten, liettualaisten ja venäläisten opettajien puuttuminen puolestaan asetti näistä maista tulevat opiskelijat erikoiseen asemaan, koska näiden maiden tieteelliset diskurssit eroavat selvästi Länsi- ja Pohjoismaiden traditioista. Itämeren alueen kristillistymisen ja ristiretkien kannalta myös saksalaisten tutkijoiden ja opiskelijoiden täydellinen poissaolo oli ongelma.

Kaiken kaikkiaan järjestäjät – Pohjoismaisen keskiajantutkimuksen keskus, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Tallinnan keskiajantutkimuksen keskus ja Tallinnan yliopisto – olivat onnistuneet luomaan loistavan ilmapiirin keskustelulle. Vaikka ”eurooppalaistuminen” ja ”identiteetti” jäivät vaille tarkempaa määritelmää, käsitteet toimivat sateenvarjona, jonka alla saatettiin käydä hedelmällistä ajatustenvaihtoa ja verkostoitua. Saarenmaalle ja Länsi-Viroon suuntautunut viikonloppuretki kiinnitti monia luennoilla ja seminaareissa mainittuja paikkoja paremmin kontekstiinsa.



Konferenssiraportti:

International Medieval Congress, Leeds, 10.-13.7.2006

Jesse Keskiäho, Historian laitos, Helsingin yliopisto

Leedsin kansainvälinen keskiaikakongressi kokoontui tänä vuonna raikkaassa kesäsäässä pääteemalla *Emotion & Gesture*, tunteet ja eleet. Kongressin aloittivat teeman eturivin asiantuntijoiden, Gerd Althoffin (Historisches Seminar, Universität Münster) ja Barbara Rosenweinin (Department of History, Loyola University Chicago) plenääriesitelmät. Althoff esitelmöi äärimmäisten tunneilmaisujen rituaalisesta luonteesta sydänkeskiaikaisessa kommunikaatiossa, ja Rosenwein esitteli tuoretta tutkimustaan merovingisista 'tunneyhteisöistä'. Esitelmät eivät tarjonneet mitään uutta puhujien tuotantoa tunteville, eikä tilaisuuden luonne ollut omiaan herättämään kriittistä keskustelua, vaikka esimerkiksi puhujien keskinäiset metodologiset erot olisivat sellaiseen antaneet syytä. Esitykset toimivat kuitenkin hyvänä alustuksena kongressipäivien keskusteluille, ja olin myöhemmin tilaisuudessa henkilökohtaisesti esittäjä prof. Rosenweinille kysymyksiäni ja varauksiani.

Itse pääteeman sessiot jakautuivat karkeasti hallitsijoiden, lakien ja konfliktitilanteiden tunteita käsitteleviin, joista mieleen jäi alankomaalaisten järjestämä varhais- ja sydänkeskiaikaisia luostarikonflikteja tarkastellut *The Abbot Strikes Back* (eikä vain siksi, että sen esitelmät oli nimetty erään tunnetun elokuvatrilogian osien mukaan); uskonnollisten tunteiden roolia (lähinnä myöhäiskeskiajalla) tarkasteleviin; sekä tunneilmaisun, eleiden ja tunteiden kuvaamisen käyttöä keskiaikaisessa kirjallisuudessa ja esimerkiksi saarnoissa luotaaviin. Näiden lisäksi oli joukko tunteiden ja eleiden teoriaan keskittyviä sessioita, joista yhteen myös oma varhaiskeskiaikaisten unia koskevien teorioiden ja unien kuvaamisen suhdetta tunteisiin luotaava esitykseni sijoittui. Pääteeman sessioita vaivasi jossakin määrin aina väistämätön teemaan pakottautumisen tuntu, jota tämän suhteellinen marginaalisuus keskiajantutkimuksen kentässä ei ainakaan auttanut. Toisaalta itse koin näiden sessioiden seuraamisen vähemmän mielekkääksi useiden keskittyessä myöhempään keskiaikaan.

Ohjelman todelliset aarteet löytyivät tälläkin kertaa pääteeman ulkopuolelta. Cambridgen, Utrechtin ja Wienin yliopistojen tutkimusverkosto on jo useana vuonna järjestänyt *Texts and Identities* -sessioita Leedsissä. Ajallisesti ja paikallisesti Länsi-Euroopan varhaiskeskiaikaan keskittyvät sessiot tarkastelevat väljästi sitä, miten yksittäiset tekstit luovat tai pyrkivät luomaan identiteettejä (laajassa mielessä). Pääasiassa 'tekstit' ovat yksittäisiä käsikirjoituksia tai saman tekstin variaatioita useissa käsikirjoituksissa. Aiemmin mm. historiankirjoitukseen, lakeihin ja komputistiikkaan keskittyneet tutkijat esittelivät nyt tekstejä Ludwig Hurskaan ympäriltä, sekä ajan ymmärtämistä, apokryfitekstien käyttöä ja saarnaamista karolingisessa Euroopassa, erityisesti viimeisen osalta moneen kertaan ja vakuuttavasti korjaten vakiintunutta kuvaa evidenssin puutteesta tai mielenkiinnottomuudesta. Kokonaisuutena esitykset jälleen esimerkillistivät käsikirjoitustutkimuksen ja uusien sisällöntulkinnallisten oivallusten hedelmällistä liittoa.

Toinen mieleeni jäänyt sarja sessioita oli Anne-Marie Hélevetiuksen (Département d'Histoire, Université de Paris VIII – Vincennes-Saint-Denis) organisoima *Comparative Hagiography in Early Medieval Europe*. Ranskalainen varhaiskeskiaikaisen hagiografian tutkimus, joka viime vuosina on ollut esillä mm. hitaasti mutta varmasti hedelmää kantavan *Sources hagiographiques de la Gaule avant l'an mil* -luettelointiprojektin myötä, esittäytyi nyt sessioissa, jotka luotasivat monipuolisesti hagiografian luonnetta ja tuotantoa. Muutoin panin merkille erityisesti varhaiskeskiaikaisen eksegeesin, myöhäisantiikin eri aspektien ja anglosaksisen arkeologian tutkimuksen olleen huomattavalla tavalla esillä tänä vuonna.

Suomalaiset olivat hyvin edustettuja, vaikkei mitään edellisvuoden kaltaisia aiheeltaan erityisen suomalaisia sessiota järjestettykään. Christian Krötzl (Historian laitos, Tampereen Yliopisto) järjesti kaksi pääasiassa suomalaisista koostettua sessiota tunteiden ja eleiden ympäriltä (mukana Helena Edgren, Museovirasto; Hannele Klemettilä, Kulttuurihistoria, Turun yliopisto; Susanna Niiranen, Historian laitos, Jyväskylän yliopisto; Lari Ahokas, Historian laitos, Helsingin yliopisto; Mia Korpiola, Oikeustieteellinen tdk, Helsingin yliopisto; Kirsi Salonen, Historian laitos, Tampereen yliopisto ja Caroline S. Dunn, Fordham University). Katja Ritari (Uskontotieteen laitos, Helsingin yliopisto) puolestaan järjesti kaksi ilmeisen onnistunutta kansainvälistä sessiota, irlantilaisesta teologiasta, sekä hirviöistä ja hulluudesta, ja jälkimmäisessä alusti myös Alexandra Bergholm (Uskontotieteen laitos, Helsingin yliopisto). Sini Kangas (Historian laitos, Helsingin yliopisto) otti osaa pääasiassa pohjoismaiseen kirkkoa ja sodankäyntiä käsitelleeseen sessioon, ja Ville Vuolanto (Historian laitos, Tampereen yliopisto) kansainväliseen sessioon myöhäisantiikkisista perhekonflikteista. Alaric Hall (Tutkijakollegium, Helsingin yliopisto) oli mukana järjestämässä kaksi sessiota tiloista ja yleisöistä, joista toisessa myös alusti.

Itse olin mukana toista kertaa, tarjottuani teemaan laaditun abstraktini viime elokuussa suoraan järjestelytoimikunnalle. Olin saanut mielestäni kohtuullisen idean oman tutkimukseni sovittamisesta konferenssin pääteemaan, ja halusin toisaalta omakohtaista kokemusta tällaisesta tavasta lähteä mukaan. Tiesin tosin jo etukäteen, että tällainen ilmoittautuminen on lopullisen sessiokokoonpanon kannalta arpapeliä. Sain lopulta kohtuullisen kokoisen yleisön, joskaan en välttämättä kiinnostuneimpia mahdollisia kuulijoita. Toisaalta esitelmöimisen hyötytavoitteet lieneekin syytä säätää painottumaan esitelmän valmisteluprosessiin ja sen toivon mukaan tarjoamiin virikkeisiin muita omia töitä silmällä pitäen. Vaikka periaatteessa tarjonnan edessä kuulijalla on valinnanvapaus, on sessioita niin paljon ja niiden sijoittelu usein niin raivostuttavan sokeaa (samoja teemoja ja aikakausia koskevat sessiot osuivat useammin kuin kerran päällekkäin), että tämä vapaus käytännössä merkittävästi rajoittuu, mikä puolestaan laskee entisestään yksittäisen puhujan mahdollisuuksia tulla haluamiensa ihmisten kuulemaksi. Rajallisen kokemukseni perusteella olisin valmis suosittelemaan osallistumista harkitsevalle ajallisesti ja temaattisesti koherentin, mieluiten kansainvälisen session koostamista tutkijatuttavien kesken – ja tilannekohtaisen harkinnan mukaan olemaan viis veisaamatta pääteemasta.

Siinä missä tarjolla olevien sessioiden määrä, tai viimeistään harvojen jyvien erottelu tarjonnan akanoista, on omiaan lannistamaan sinnikkäämmänkin konferenssivieraan, on tapahtuman valtavassa koossa eräs merkittävä etu: paikalla on yleensä vähintään kohtuullinen valikoima oman kiinnostuksen kohteen tai aikakauden asiantuntijoita, joista useimmat ovat suhteellisen helposti lähestyttävissä. Toki tekisi hyvää olla sujuvalla ulosannilla ja ulospäinsuuntautuneemmalla temperamentilla varustettu, mutta esimerkiksi esitelmän kommentoiminen julkisesti tai yksityisesti on hyvä tapa lähestyä esitelmöitsijää. Useammin puhekontaktin saavuttaminen vaatii sinnikästä päivystystä luentotilan ovella tms. paikassa omaa vuoroa odottaen, mutta joskus voi löytää itsensä puolivahingossa iltaa istumasta alansa huippunimien seurassa. Luonnollisesti kaikki toimii helpommin, jos satut tuntemaan hyvin verkostoituneita tutkijoita, jotka ovat valmiita esittelemään sinut kollegoillesi. Itse onnistuin viime vuodesta rohkaistuneena tavoittamaan muutamia kiinnostavia tutkijoita, sekä vahvistamaan vanhoja tuttavuuksia ja kuluneen vuoden aikana toisaalla hankittuja kontakteja. Verkostoitumisen kannalta antoisimmaksi osoittautui aika varsinaisen konferenssiohjelman loputtua torstaina iltpäivällä. Kun ei enää kenelläkään ollut sessioita joihin olisi pitänyt rynnätä, ja kun ihmiset omaa vauhtiaan vähitellen tekivät lähtöä, oli useammilla kiireisimmistäkin tutkijoista aikaa vaihtaa sana tai kaksi nuoren suomalaistutkijan kanssa. Iltpäivän auringossa nurmikolla ehdin itsekini tutustua joukkoon nuorempia tutkijoita. Kaikkiaan oli tämänvuotinen konferenssi monella tapaa opettavainen sekä antoisa. Järjestelyt olivat sujuvia kuten odottaa sopi, ja seura hyvää, mistä kiitos asianosaisille.

Vuoden 2007 International Medieval Congress järjestetään Leedsissä 9.-12. heinäkuuta, teemalla Medieval Cities. Ehdotukset yksittäisistä papereista on jätettävä viimeistään 31.8. ja ehdotukset sessioista 30.9.2006. Lisätietoja sekä call for papers osoitteessa <http://www.leeds.ac.uk/ims/imc/>



MIRATOR

<http://www.cc.jyu.fi/mirator>

Konferenssiraportti:

La Maison au Moyen Âge dans le Midi de la France. Cahors, 6.-8.7.2006.

Anna Ripatti, Taiteiden tutkimuksen laitos, Helsingin yliopisto

Keskiaikaisten asuinrakennusten tutkiminen on vilkastunut viime vuosina Ranskassa ja muualla eteläisessä Euroopassa. Cahorsin kaupungissa Etelä-Ranskassa järjestettiin heinäkuussa kolmipäiväinen konferenssi, joka oli jatkoa vuonna 2001 pidetylle vastaavalle tutkijatapaamiselle. Järjestäjänä oli tälläkin kertaa Société Archéologique du Midi de la France. Konferenssissa keskityttiin keskiajan urbaaniin asuinrakentamiseen eteläisessä Ranskassa. Paikkana Cahors olikin siihen mitä sopivin, sillä kaupungissa on säilynyt keskiaikaisia asuinrakennuksia satamäärin.

Konferenssin esitelmöitsijöiden eli arkeologien, arkkitehtien, historioitsijoiden ja taidehistorioitsijoiden aiheet vaihtelivat urbanismista rakennusmateriaaleihin ja sisustukseen. Monissa kysymyksissä huomattiin, kuinka itsestään selvinä pidetyt tulkinnat eivät olekaan niin yksinkertaisia. Esimerkiksi pohdittiin kellarin funktiota, joka mitä ilmeisemmin oli usein ennemminkin työ- kuin säilytystila. Samoin keittiöiden identifiointi on luultua ongelmallisempaa. Lukuisten maa-aineksesta rakennettujen asuinrakennusten ja kellareiden tutkiminen on alueella vasta alussa.

Philippe Bernardi analysoi rakentamisesta kertovia keskiaikaisia tekstejä ja kiinnitti huomiota semanttisiin ongelmiin, kuten esimerkiksi termiin *materia*, jolla joissakin yhteyksissä tarkoitettiin yllättäen puuta. Maurice Scellès esitteli 1400-luvun asuinrakennuksia, jotka ovat Ranskassa jääneet medievisteiltä ja uudemman ajan tutkijoilta tähän mennessä kokonaan käsittelemättä. Yves Esquieu puhui huonekaluista ja etenkin seinään upotetuista kaapeista ja hyllyistä, joita esiintyi kiintoisasti myös vesialtaiden yläpuolella. Uutta tietoa saatiin myös kirjallisista lähteistä, esimerkiksi Toulousen notaarien arkistojen esineluetteloista, joissa kuvailtiin välillä myös sisustustekstiilien värejä. Taidehistorioitsijat Michèle Pradalier-Schlumberger sekä Virginie Czerniak kertoivat rakennusten fasadien veistos- sekä sisätilojen maalauskoristeluista. Muita puhujia olivat mm. Gilles Séraphin, Anne-Laure Napoléone ja Pierre Garrigou Grandchamp. Useita toistaiseksi ratkaisemattomia kysymyksiä nousi konferenssin aikana esiin. Esimerkiksi rakennusten fasadeissa on ylimmissä kerroksissa lähes aina rautaiset renkaat ikkunoiden läheisyydessä, mutta mikä oikeastaan oli niiden funktio keskiajalla?

Konferenssiin sisältyivät myös kaupunkikiertokset Cahorsissa sekä ekskursion läheiseen Figeacin kaupunkiin. Siellä Balènen suvun 1300-luvun kaupunkipalatsissa oli esillä näyttely kaupungin muuttumisesta viimeisten vuosikymmenten aikana. Näyttelyssä kävi ilmi kuinka 1960-luvulta lähtien kaupungin rakennuksia on muutettu keskiaikaisemmiksi palauttamalla fasadien aukoitusta vanhan mallin mukaiseksi. Näin kaupungin läpensä keskiaikainen ilme saikin aivan uuden ulottuvuuden.

Société Archéologique du Midi de la Francen korkeatasoisessa julkaisusarjassa on aiemminkin käsitelty keskiaikaisia asuinrakennuksia ja niiden historiografiaa. Lisätietoja voi hankkia sivulta www.societes-savantes-toulouse.asso.fr/samf/.

Syötävän hyvä keskiaika

Satu Lidman, Historian laitos, Joensuun yliopisto

Glossan toukokuun kuukausikokouksessa 11.5.2006 ei totutusta poiketen ollut tarjolla alustusta keskiaikaisesta tutkimusaiheesta, vaan silkkaa toimintaa. Kaksitoista innokasta kokkia kokoontui Vuorikadun tutkijahuoneistoon itse tekemään ja maistamaan palan keskiaikaa. Parissa tunnissa saimme aikaan maittavan ja täyttävän illallisen, joka sisälsi koko kattauksen alkupaloista pääruokaan ja jälkiruokatorrttuun.

Alkupaloiksi nautimme Meselade-munakasleipää, oliiveja ja juustoja. Ensimmäisenä lämpimänä ruokana oli italialainen juustokeitto Zanzarelli ja toisena lämpimänä ruokana kananrintaa vaaleanpunaisessa valkosipulimantelikastikkeessa. Jälkiruoka paistui Tailleventin omenasipulipiiras. Reseptit otettiin seuraavista kirjoista: Odile Redon, Françoise Sabban, Silvano Serventi & Patricia Smith: *Medieval Kitchen, Recipes from France & Italy* sekä Cindy Renfrow: *Take a thousand eggs or more. A collection of 15th century recipes, Vol. 1.* Keskiaikaisen ruoanlaiton tutkimuksen näkökulmasta nämä eivät välttämättä ole parhaat reseptikokoelmat, mutta toimivat hyvin käytännön keittiössä.

Aterian aikana Ville Marttila kertoi keskiaikaisiin resepteihin liittyvästä gradututkimuksestaan. Keskustelimme myös monista muista ruokaan, syömiseen ja ruoka-aineisiin liittyvistä kysymyksistä. Tunnelmaa loivat keskiaikahenkiset astiat, kynttilät ja asut. Ruokatavoissa poikkesimme kuitenkin paljon siitä, mikä on yleinen näkemys keskiaikaisista pöytätaivoista – ainakin mikäli uskomme Erasmusen tapaoppaita. Emme siis niistäneet ja pyyhkineet rasvaisia käsiämme pöytäliinaan tai sylkeneet puoliksi pureskeltuja paloja takaisin tarjoiluastioihin. Emme toisaalta myöskään lukeneet ruokarukousta. Tarkoitus ei ollut pyrkiä autenttisuuteen, vaan kokoontua viettämään iltaa ja pikemminkin inspiroitua keskiaikahenkisestä ruoanlaitosta ja syömisestä kuin tehdä eksaktia ravitsemushistoriallista tutkimusta.

Koska piirakka vaati pitkähkön paistoajan, oli kananrinnat kypsennetty etukäteen. Siispä jakaannuimme seuraavanlaisesti ryhmiin: keittoryhmä, kastike- ja munakasryhmä, piirakkaryhmä. Keittiössä oli näin aika monta lusikkaa monessa sopassa, eikä kovinkaan paljoa liikaa tilaa. Aikaakin oli rajatusti, joten hyvän tiimityöskentelyn lisäksi myös tehokkuus ja ripeys olivat valttia. Kaikki ryhmät selvisivät loistavasti heille annetuista haasteista. Tämä siitähän huolimatta, että kastikkeen ja piirakan käytännön toteutuksessa oli joitakin ongelmia, lähinnä ainesosien määrien suhteen. Piirakan alkuperäisestä ohjeesta poiketen jätimme laardin pois jo raaka-aineita ostettaessa.

Yleinen näkemys tuntui olevan, että ruoka oli hyvää, jopa herkullista. Munakasleipä ei ehkä ollut kovin eksoottista, eikä viime vaiheessa päälle ripoteltu sokeri juurikaan maistunut. Mutta tarvitseeko kaiken ns. keskiaikaisen ollakaan niin erilaista kuin tämän päivän keittiö? Seuraava ruokalaji sen sijaan poikkesi ainakin ulkonäöltään jonkin verran nykytuttumuksista. Moni taisi ensin suhtautua hieman skeptisesti keittoon, johon sekoitettiin runsaasti leipäpaloja ja kananmunaa, niin että rakenne muodostui suorastaan klimppiseksi. Zanzarelli paljastui kuitenkin varsinaiseksi herkuksi. Lisäksi tämä keitto on erittäin täyttävää.

Valkosipulista huolimatta muistutti kastike ulkonäöltään – ja joidenkin mielestä myös maultaan – marjapuuroa. Tästä seurasi kuitenkin lähinnä myönteisiä mielleyhtymiä, kuten mummon valmistamat ateriat, joten kastikekin syötiin viimeistä lusikallista myöten. Eräät osallistujat tunnustivat myös paastonneensa koko päivän tilaisuutta varten... Mikäli joku kokeilee tätä kastiketta kotona, suosittelimme ehdottomasti mahdollisimman hienoksi jauhetun mantelin käyttämistä. Kannattaa myös valita leipäkuutioita, joissa ei ole mukana kuoripaloja. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, ettei viinirypäleistä pääse haihtumaan liikaa nestettä. Ennen tarjoilua huomasimme nimittäin, että kastike vaatii lisää nestettä. Lisäsimme siihen tummista viinirypäleistä puristettua valmista tuoremehua, joka teki seoksesta juoksevampaa.

Jälkiruokapiirakan tekeminen oli monivaiheinen prosessi. Pian kävi ilmi, että piirakan täytettä oli liikaa suhteessa taikinaan ja piirakkaryhmä joutui viime hetkellä taikomaan toisen taikinan. Maultaan Tailleventin omenapiiras ei vastanne nykyistä käsitystämme makeasta jälkiruoasta, joten tulos oli useimpien mielestä lähinnä ”mielenkiintoinen”. Syy tähän ei missään tapauksessa ollut piirakkaryhmän, eikä myöskään sipulin. Hyvin kuullotettuna sen kirpeys kyllä häviää ja esiin saadaan sipulin makeus. Rusinat, luumut ja sherry korvasivat sokerin makeutusaineena. Tailleventin tapauksessa voitaneen todeta, että makutottumukset ovat muuttuneet. Tai voihan myös olla, että joko meille välittynyt resepti tai käyttämämme raaka-aineet poikkeavat alkuperäisestä. Tämä piirakka on keiton tapaan todella täyttävää ja kannattaa valmistaa mahdollisimman laakeaan vuokaan, jotta paloista ei tule niin paksuja.

Kaiken kaikkiaan ilta oli onnistunut ja poiki ajatuksen järjestää jotakin vastaavaa jatkossakin. Touhu oli niin intensiivistä, että en harmi kyllä muistanut ottaa yhden yhtä valokuvaa, vaikka olin varannut kameran mukaan... Lopuksi keiton ja piirakan reseptit niille, jotka haluavat kokeilla kotona.

Maistuvien terveisin yhdistyksen tiedottaja Satu Lidman

Zanzarelli-keitto

Raaka-aineet (15 hlö)

- 3 l kanalientä
 - 12 muna
 - 300 g tuoretta raastettua Parmesania (tms. vahvanmakuista kovaa juustoa)
 - 4 dl kuivia leipäkuutioita
- Maustesekoitus: sahrami, kaneli, inkivääri, muskottipähkinä, mustapippuri, jne.

Valmista kanaliemi. Sekoita munat, juusto ja leipäpalat vatkatun keskenään. Lisää sahrami liemeen ja anna kiehahtaa. Lisää munajuustoleipäseos kanaliemeen ja sekoita kunnes keitos paksuuntuu. Ripottele loput mausteet ja tarjoile.

Tailleventin omanpiirakka

Taikinaan (15 hlö)

- 650 g vehnäjauhoja
- 1,5 tl suolaa
- 200 g voita / margariinia
- 12 rl kylmää vettä

Täyte:

- 2,5 pieneksi kuutioitua sipulia
- 5 rl voita
- 11 omenaa
- 7 kuivattua luumua murskattuna
- 200 g rusinoita
- 4 dl porttia tai makeaa sherryä
- 2,5 tl hienottua kanelia
- 1,5 tl hienottua inkivääriä
- 1,5 tl murskattua anista
- riipaus sahramia liotettuna 2rl kiehuvaa vettä

Laita uuni kuumenemaan. Kuullota paloitellut sipulit pannussa. Kuori omenat. Paloittele kaksi ja sekoita sipuliin, luumuihin ja rusinoihin sekä 2/3 viinistä. Murskaa loput omenat ja liota viinissä. Lisää kolmasosa tästä seoksesta omenasipuliseokseen. Lisää mausteet loppuun omenaviiniseokseen.

Siivilöi jauhot kulhoon ja lisää suola, murskaa pehmeä voi tasaisesti joukkoon. Lisää vettä kunnes seos on pehmeä, mutta ei tartu sormiin. Vaivaa tasaiseksi. Vuoraa vuoka hieman yli puolella taikinasta. Levitä rusinaseos pohjalle ja maustettu omenaseos sen päälle. Painele tasaiseksi. Tee lopusta taikinasta kansi ja sulje saumat hyvin. Sivele loput sahramiliemestä taikinän päälle. Rei'itä, jotta höyry pääsee ulos. Paista 190 asteessa kunnes taikina muuttuu kullanuskeaksi (n. 60 min.). Halutessasi voit säästää hieman taikinaa ja tehdä siitä koristeita piirakan päälle.

TULEVAA OHJELMAA:

Valoisa keskiaika -kunniamaininta

Suomen keskiajantutkimuksen seura Glossa ry. luovuttaa Valoisa keskiaika -kunniamaininnan Jyväskylässä Dies medievales -tapahtumassa. Jäsenet voivat nyt halutessaan ehdottaa henkilöitä tai yhteisöjä, jotka sopisivat kunniamaininnan saajiksi. Ehdotukset voi osoittaa hallituksen sähköpostiosoitteeseen glossa-ry@helsinki.fi.

Kunniamaininnan avulla Keskiajan tutkimuksen seura Glossa ry. Haluaa kiittää yksilöä tai yhteisöä, joka on toiminut erityisen aktiivisesti edistäen keskiajan tuntemusta ja tutkimusta. Samalla Glossa haluaa kiinnittää huomiota siihen, että keskiaika ei ole "pimeä" ajanjakso vaan aikakausi, jonka tuntemus on tärkeää nykypäivänkin ymmärtämiseksi.

Valoisa keskiaika -kunniamaininta on luovutettu aiemmin Prof. Pauli Annalalle ja Prof. Jukka Korpelalle.

KONFERENSSIT:

12.-14.10. **Dies Medievales - keskiajan päivät Jyväskylän yliopistolla**

Konferenssissa ei peritä osallistumismaksuja, mutta tilojen ja kahvitarjoilujen riittävyys vuoksi osallistujien toivotaan ilmoittautuvan konferenssiin viimeistään 30. elokuuta 2006. Ilmoittautuminen tapahtuu täyttämällä nettisivuilla oleva ilmoittautumislomake ja lähettämällä se konferenssitoimikunnalle. Ilmoittautuminen ei edellytä esitelmän pitämistä/abstraktin tarjoamista.

Katso:

<http://www.cc.jyu.fi/mirator/dm2006su.htm>

17. – 19.8.2007 ***De Amicitia - Social Networks and Relationships, Passages from Antiquity to the Middle Ages III***

Katso:

http://www.uta.fi/laitokset/historia/cedam/f_activities.htm

VIII Symposium of Societas Celtologica Nordica



Suomen Keltologinen Seura järjestää Societas Celtologica Nordican VIII Symposiumin Tieteiden talolla Helsingissä 21.-23.9.2006. Symposiumin kutsuttuina puhujina toimivat Prof. Máire Herbert (University College Cork), Dr Jacqueline Borsje (University of Ulster / Universiteit Utrecht), Dr John Carey (University College Cork) ja Prof. Veikko Anttonen (Turun yliopisto). Symposiumi on kansainvälinen ja sinne odotetaan noin 50 esitelmöitsijää Ruotsista, Norjasta, Venäjältä, Yhdysvalloista, Irlannista, Iso-Britanniasta, Saksasta, Ranskasta, Italiasta ja Itävallasta.

Konferenssin pääteemoina ovat kelttiläinen uskonto ja mytologia, mutta esitelmät edustavat laaja-alaisesti keltologian eri aloja, kuten keskiajan historian ja kirjallisuuden tutkimusta, kielitiedettä, arkeologiaa sekä folkloristiikkaa, ulottuen ajallisesti esihistoriasta nykyaikaan.

Tilaisuus on kaikille kiinnostuneille avoin. Osallistumismaksu on 30€, opiskelijoilta 10€. Ennakoilmoittautuminen on kahvitusten järjestämisen vuoksi suotavaa. Ilmoittautua voi symposiumin järjestelysihteerille Katja Ritarille, puh. 191 23596 tai e-mail katja.ritari@helsinki.fi. Symposiumin ohjelma ja muuta tietoa löytyy symposiumin kotisivuilta osoitteesta: <http://www.sfks.org/symposiumVIII/symposium.html>

2

Sisältö:

Glossa-info	2
Päätoimittajan pöydältä	2
Puheenjohtajan tervehdys	3
<i>Eugenia Mavrommati</i> : A Medieval Poet's Charge; the example of Gunnlaug's Saga ..	4
Keskiaika keskellämme, viimeaikaisia uutisotsikoita	8
Tieteessä tapahtuu	11
<i>Eva Ahl</i> : <i>Kirja-arvostelu</i> : Kort och koncist – behändigt för besökaren	12
<i>Ilkka Leskelä</i> : Identiteettejä Itämeren alueella, Pohjoismaisen keskiajantutkimuksen keskuksen kesäkoulu Tallinnassa 4–13 elokuuta 2006	13
<i>Jesse Keskiäho</i> : Konferenssiraportti, International Medieval Congress, Leeds, 10.-13.7.2006	15
<i>Anna Ripatti</i> : Konferenssiraportti, La Maison au Moyen Âge dans le Midi de la France. Cahors, 6.-8.7.2006.	18
<i>Satu Lidman</i> : Syötävän hyvä keskiaika	19
Tulevaa ohjelmaa	22

Glossa r.y.
Tieteiden talo
Kirkkokatu 6
00170 Helsinki